

Ruoan vaikutuksia kansanterveyteen ja siitä aiheutuviin kustannuksiin sekä viennin valvontatarpeet

25.4.2019 | Johanna Suomi
Riskinarvioinnin yksikkö, Ruokavirasto

Skenaarioiden kehittäminen

- Ohjauskeinoja tautitaakan / kustannusten alentamiseksi
 1. Valvonnan / omavalvonnan muutokset
 2. Kuluttajan käytöksen ohjaaminen hintojen avulla
- RUORI-projektin työpaja 4.12.2018 asiantuntijoille, yrityksille, valvonnalle
 - Kaikille tutkituille tekijöille ei konsensusta skenaarista
 - Projektiryhmän jatkokehittely
- Kaikkia skenaarioita ei sisällytetä loppuraporttiin (tiedon puutteet, toteutuskelpoisuus)

Valvontaan perustuvat skenaariot

Norovirus

- Norovirus yleisin epidemioiden aiheuttaja, painottuu ongelmana sellaisenaan syötävien elintarvikkeiden (RTE) käsittelyyn.
- Tavoite: tautitaakan alentaminen tapausmääriä vähentämällä ja epidemioita ehkäisemällä.
- Toimenpide-ehdotus: pintapuhtausnäytteitä RTE-elintarvikehuoneistojen henkilökunnan tiloista epidemiakaudella 2 krt / kk.
- Vaikutuksia: sairastamisesta johtuvat kulut alenevat, näytteenotto-kustannukset kasvavat. Tällä hetkellä pintapuhtausnäytteitä ei oteta.

Toksoplasma

- WHO: Euroopan 3. merkittävin elintarvikevälitteinen taudinaiheuttaja. Raskaudenaikaisia toksoplasmooseja Suomessa n.130/v, synnynnäisiä toksoplasmooseja n.50-60/v (HUS).
- Tavoite: tautitaakan alentaminen ehkäisemällä sikiövaurioita, hoitamalla synnynnäisestä toksoplasmoosista kärsivät ennen vammautumista
- Toimenpide-ehdotus: raskaana olevien vasta-ainetestit raskaudenaikaisten primaari-infektioiden toteamiseksi ja tartuntavaarassa olevien tunnistamiseksi → hoito, neuvonta
- Vaikutuksia: tautitaakan aleneminen vähentää terveydenhuollon kuluja; näytteenottokustannukset (vasta-ainetestit) kasvavat. Tällä hetkellä Suomessa ei riskinhallintaa toksoplasmalle.

Trikinella eli trikiini

- Suomessa tutkitaan käytännössä kaikista teurassioista, positiivisia erittäin harvoin (2010 - 16: 1 kpl / 15 milj. ruhoa). Vientiehtojen kannalta tärkeä tutkittava.
- Ihmistapaukset harvinaisia, näistä vakavia n.10 %. 2010 - 16: 0 kpl.
- Tavoite: valvontakustannusten vähentäminen
- Toimenpide-ehdotus: trikiiniä valvotaan vain 50 % nykyisistä
- Vaikutuksia: omavalvontakustannusten huomattava väheneminen; näin rajattuna mahdollisesti ei haittaa viennille; ihmistapaukset voisivat lisääntyä

Aflatoksiinit

- *Aspergillus*-homeet → vuosittaista vaihtelua esiintyvyydessä. Tuontielintarvikkeet, -rehut.
- Vierasaineasetus (EY) N:o 1881/2006: enimmäismääriä.
- Tavoite: altistuksen alentaminen poistamalla markkinoilta eriä, joissa mahdollisesti kohonneita pitoisuuksia.
- Toimenpide-ehdotus: kohdistetun valvonnan lisääminen, +10 % näytteitä eniten aflatoksiineja sisältävien pähkinälajien tuontieristä
- Vaikutuksia: valvontakulut kasvavat; vaikutus tautitaakkaan?
 - Tautitaakka valtaosin hepatiittiposiitivisista kuluttajista → vaihtoehto kohdennetut käyttösuositukset?
 - Pähkinöiden hyödyt > aflatoksiinin haitat (Eneroth ym., 2017)

Listeria

- Listerioosi tavallisesti elintarvikeperäinen infektio, sairastuneista 20 - 30 % kuolee ja listerioosi voi johtaa keskenmenoon
- Listeriatapauksia Suomessa >> Euroopassa. Tautitaakka syntyy ehkäistävissä olevista kuolemista
- Tavoite: listeria-altistuksen alentaminen väestössä nykytasosta
- Toimenpide-ehdotus: lopputuotteessa nollatoleranssi *L. monocytogenes* -bakteerille
- Vaikutuksia: listerioositapausten määrä vähenee; näytteenotto- ja analyysikulut sekä tuotantotilojen puhdistus-/saneerausikulut kasvavat; nykyistä suurempi osa elintarvikkeista (~20 %?) hylätään

Kuluttajien käyttäytymiseen perustuvat skenaariot

Dioksiinit ja dioksiinien kaltaiset PCB:t

- Itämeren kaloissa > kotimaisissa järvikaloissa tai viljellyssä kalassa. Kalojen syönnin edut > haitat (esim. Tuomisto ym., Eviran tutkimuksia 1/2015)
- Tavoite: kuluttajien tautitaakka dioksiineista vähenee, kalan syönti ei
- Toimenpide-ehdotus: raaka-aine- ja rehuvalvontaa lisätään
- Vaikutuksia: analyysikulut kasvavat huomattavasti; altistus vähenee
- Toimenpide-ehdotus 2: suomalaiset eivät syö Itämeren kalaa vaan kotimaisia järvikaloja tai viljeltyä kalaa
- Vaikutuksia: altistus vähenee; Itämeren kalaa ei käytetä; noudatetaanko suositusta?

Vihannesten ja hedelmien vähäinen käyttö

- Suomalaisista 14 % miehistä ja 22 % naisista syö suositusta vastaavan määrän (Valsta ym. 2018).
- Tavoite: suuremmalle osalle väestöä mahdollista lisätä käyttöä. Kirjallisuus: hinnan alentaminen vaikuttavin keino lisätä kulutusta
- Toimenpide-ehdotus: ALV poisto tuoreilta vihanneksilta, hedelmiltä (*)
- Vaikutuksia: hevi-käyttö kasvaa, jolloin sydän- ja verisuonitaudeista sekä syövästä johtuva tautitaakka hoitokuluineen vähenee; ALV-kertymä valtiolle vähenee
 - Kasvisten ja hedelmien kuluttajahinnat -11,5 % → kysyntä kasvaa → kuolleisuus -1,7 % (Kotakorpi ym. 2011)

(* EU säädösten reunaehdot saattavat vaikuttaa skenaarion toteutusmahdollisuuksiin tässä muodossa

Liiallinen suolan käyttö

- Suomalaisista miehistä 98 % ja naisista 86 % ylittää suolan saantisuositukset (Valsta ym. 2018).
- Suurin osa suolasta teollisista elintarvikkeista ja kodin ulkopuolella syödyistä aterioista.
- Tavoite: alennetaan väestön suolan saantia 1 g/vrk
- Toimenpide-ehdotus: työpaikkaruokailuun Sydänmerkki-ateria, joka 2 € halvempi kuin muut ateriat. Sydänmerkki-ateriassa noin 1 g/vrk vähemmän suolaa kuin tavanomaisessa (Sydänliitto, 2016).
- Vaikutuksia: sydän- ja verisuonitaudeista johtuva tautitaakka vähenee suolan käytön vähentyessä; väestötasolla -1g suolaa/vrk alentaisi terveydenhoitokuluja 70 M€ (THL)

Liiallinen tyydyttyneen rasvan käyttö

- Suomalaisista 95 % saa ruoasta liikaa tyydyttynyttä rasvaa (Valsta ym. 2018)
- Tavoite: vähennetään tyydyttyneen rasvan saantia suosituksen mukaiselle tasolle.
- Toimenpide-ehdotus: työpaikkaruokailuun Sydänmerkki-ateria, joka 2 € halvempi kuin muut ateriat.
- Vaikutuksia: sydän- ja verisuonitaudeista johtuva tautitaakka vähenee; tavanomaisten elintarvikkeiden korvaaminen Sydänmerkki-kriteerit täyttävillä vähentäisi saantia suosituksen mukaiselle tasolle (Raulio ym. 2017)

Yhteenvetona

- Joillekin vaaroille ei toteutettavissa olevaa skenaariota (valvonta, €).
- Skenaarioiden vaikutusten (DALY, €) arviointiin taustatietoa ei kaikin osin valmiina saatavilla.
- Jatkotutkimukset tarpeen, esimerkiksi:
 - rekisteriin päätyvien tapausten osuus todellisista Suomessa
 - RUORI-pilottia kattavampi tutkimus useista erityyppisistä elintarvikevaaroista
 - kuluttajien käyttäytyminen (suositusten noudattaminen, ruoan käsittely)

2. Elintarvikevienti ja elintarvikkeiden valvonta

Biologiset ja kemialliset vaarat oleellisimmat

- Jokainen vientimaa vaatii tietoa kansallisesta vierasainevalvonnasta, mikrobiologisista valvontaohjelmista / eläintautivalvonnasta.
 - Valvontasuunnitelma ja sen toteutus, edellisvuoden tulokset, vertailua enimmäismäärärajoista maiden välillä.
 - Joskus lisäkysymyksiä yksittäisistä kemikaaleista.
 - Viennin kannalta tärkeimmät biologiset vaarat salmonella, listeria ja trikiini
- Vientiluvan menetys / laitoskohtaisia vientikieltoja
 - Esim. listeria, vierasaineet

Biologisten ja kemiallisten vaarojen valvonnan vähentäminen voisi haitata vientiä

- Viennin ehtoina mm.
 - tihennettyjä laitostarkastuksia (KEM ja BIOL vaarat)
 - triikiinin tutkiminen joka sianruhosta
- Valvonnan väheneminen → uudet vientineuvottelut?
- Suomen matala salmonellaprevalenssi on mainetekijä

Fysikaaliset ja ravitsemukselliset vaarat ja vienti

- Vierasesineet yrityksille tärkeät valvoa mainehaitan takia. Suomen OIVA-valvonnassa mukana, viranomaisille harvoin lisäkyselyitä
- Radiologiset määritykset joillakin vientimailla pakollinen vaatimus
- Ravitsemus ei nouse esiin viranomaistasolla vientikysymyksissä: lähinnä pakkausmerkintöjen standardinmukaisuus

Mitä RUORissa vielä tehdään?

Hankkeen loppuosan suunnitelmat

- Raportti ja policy brief runsaan 2 kk kuluttua
→ tiedote, lopulliset tulokset
- Skenaarioiden vaikutukset vaarasta aiheutuvaan tautitaakkaan
- Kustannusvaikuttavuuslaskelmien viimeistely kunkin vaaran nykytilalle, skenaarioista ainakin osalle

Kiitos!

Lisätietoja: johanna.suomi@ruokavirasto.fi

Loppuraportti hankkeesta julkaistaan kesällä 2019

